

בדין חיתולים חד פעמיים

הר' שמואל קדר

(א) בדין תפירה שאינה עומדת להתקיים. א) דין מלאכה שאינה עומדת להתקיים. ב) דין תפירה שאינה עומדת להתקיים. ג) ביאור שיטת המ"ב בדין תפירה שאינה עומדת להתקיים. ד) סיכום השיטות בדין תפירה שאינה עומדת לקיימא. (ב) פירוט הילכתי בשימוש בטיטולים בכל השלבים. א) כשמדביק את סרט ההדבקה על החיתול כדרכו. ב) אם ידביק מבע"י את המדבקה הכחולה במקומה. ג) פתיחה מע"ש של ההדבקה שנעשתה אצל היצרן. ד) הדבקה החיתול אחר השימוש. ה) קריעת חיתול שהודבק בע"ש. ו) סיכום. ג) בדין מחיקת הסימון בחיתולים החדשים.

מבוא

נפוצים כיום חיתולים חד פעמיים השונים במקצת מאותם שדנו בהם הפוסקים. בחיתולים שלנו יש מדבקה כפולה, ובשעה שמחתלים פותחים את סרט ההדבקה ומדביקים את המדבקה התחתונה (הכחולה) על החיתול, מדבקה זו אי אפשר להסיר בשום אופן בלא קריעת החיתול. אם רוצים לבדוק את התינוק אפשר לפתוח את המדבקה העליונה ולחזור ולהדביקה על המדבקה התחתונה הכחולה. בנוהג שבעולם בשעה שמסירים את החיתול מפרידים בין המדבקה העליונה לתחתונה מקפלים את החיתול היטב וחוזרים ומדביקים את סרטי ההדבקה על החיתול המקופל וזורקים לפח. לאחרונה מיוצר חיתול (אולטרה) שבמקום המדבקה הכחולה יש לו סרט קבוע על החיתול שעליו מדביקים את המדבקה העליונה. כמו כן יש בחיתול זה סימן הנמחק ע"י רטיבות, המורה שיש צורך להחליף את החיתול. נבאר מעתה צדדי האיסור וההיתר בכל שלב ושלב, ובהקדם ביאור דין תפירה שאינה עומדת להתקיים.

א

בדין תפירה שאינה עומדת להתקיים.

א. דין מלאכה שאינה עומדת להתקיים.

כתב המחבר בס' שיז סע' א דקשר שאינו ש"ק ואינו מעשה אומן מותר לקושרו לכתחילה. וכידוע זו שיטת הרמב"ם והרי"ף, אבל לרש"י ולרא"ש כל שאינו עומד לקיימא כלל (יום אחד, וי"א עד שבעה) מותר לכתחילה אפ' הוא מעשה אומן, ומאידך חייב בכל קשר שהוא ש"ק אע"ג דאינו מעשה אומן. ופסק הרמ"א דיש לחוש לשתי השיטות (עי' בתחילת סע' א ובסופו ובמ"ב ס"ק יד). וכתב דאסור להתיר שום קשר שהוא שני קשרים זה על זה דאין אנו בקיאים איזה מיקרי של אומן. עוד הוסיף בהגה: וכן לענין התרתו דינו כמו לענין קשירתו.

ואף בשאר מלאכות מצינו פטור במלאכה שאינה מתקיימת, אלא שמצינו זאת רק במלאכה שאינה ראויה לקיום, וכדתנן בריש פרק הבונה: כל העושה מלאכה ומלאכתו מתקיימת בשבת חייב, וכן גבי מלאכת הכותב תנן (ודף קד ב) כתב במשקין במי פירות וכו' ובכל דבר שאינו מתקיים פטור. וכן מצינו במלאכת התפירה, עיין שבת דף עד ב. וכן פסק הרמב"ם בפרק ט הלכה יג: וכל שאין מלאכתו מתקיימת בשבת פטור.

אבל לפטור, ואף להתיר במלאכה הראויה להתקיים אלא שאינה עומדת להתקיים וכמו בקושר, לא מצינו בזה היתר מפורש. ובירושלמי פרק כלל גדול סוף הלכה ב גבי בנין, מפורש שיש בזה מחלוקת אמוראים, ולמסקנה מחייבין. [הערה: וע"ע בשו"ת חת"ס או"ח תשובה עב שכתב דלכללי אין בנין לשעה. ובאבני נזר ס' רי אות טו כתב לפטור בזה עפ"י התוס' בשבת דף צד ב ד"ה וכו', שפירשו דהקולעת שעה פטורה שאין סופה להתקיים שעומדת לסתירה. אבל עי' בשעה"צ בס' ש"ק סח שמדמה דברי התוס' גבי גודלת לכתב שאינו ראוי לקיימא, ונראה דס"ל דמה שכתבו התוס' שעומדת לסתירה, היינו שאינה ראויה להתקיים. ובאמת שבתוס' רא"ש הושמטו המילים: שעומדת לקיימא. ועיין עוד בריטב"א. ובבדי השלחן ס' קמו בהערה כ, כתב דכתב שע"ג העוגה חשיב אינו עומד לקיימא, וביקש לסמוך על הפמ"ג, ע"ש. וצ"ע בהכרח דבריו, שכן אפשר דמה שכתב הפמ"ג דעוגה אינה מתקיימת, הכונה שמעלה ירוקת וכדכתב בחזו"א. אומנם בבה"ל סעי' ד ד"ה במשקין כתב דאוכלין חשיב דבר המתקיים. וע"ע בבדי השלחן שם שהוסיף דאין להתיר בזה אלא בכתב שדרך העולם לא לקיימו. ועי' בדגו"מ בס' שמ על המ"א ס"ק ו, לא כתב דעוגה אינה עומדת להתקיים. וע"ע בחזו"א סא א שכתב בפשטות דאין להתיר אע"ג שאינו עומד לקיום ואף יש בזה חיוב חטאת. ובמחבר בס' שיד סע' י התיר סתירת התנור משום שאינו עשוי לקיום, ועיין ברמ"א ס' רנט סע' ז שכתב דאם אפשר יעשה ע"י נוכרי. ועוד יבואר להלן בהערה].

ב. דין תפירה שאינה עומדת להתקיים.

ומעתה יתבאר אם דין תפירה שאינה עומדת להתקיים כדין קשר שאינו עומד להתקיים.

הטור בס' שמ כתב: חוט של תפירה שנפתח אסור למותחו משום תופר, וכתב הר"פ: אותן שמהדקין הבגדים סביב זרועותיהם ע"י החוט שמותחין אותו ומתהדק, אסור למותחו בשבת אא"כ יהיו הנקבים שהחוט בהן רחבים קצת ומתוקנים בתפירה בעיגול, ע"כ. ובב"י הביא שאף בשבולי הלפט אסור, דס"ל דמה לי תפירה ליום אחד מה לי תפירה עולמית. וכן פסק בשו"ע בס' שמ סע' ז.

ובד"מ שם הביא שנהגו להקל עפ"י הגהות מרדכי שמקל בזה כיוון שאין התפירה עומדת לקיימא. אלא שבשו"ע לא הגיה הרמ"א על פסק המחבר, ואפשר אם כן דאין לסמוך להלכה על הד"מ, וכן כתב החזו"א בהשמטות לס' שמ.

ובב"י בסוף סימן שיז הביא מחלוקת ראשונים בדין פתיחת בית הצואר שהיה תפור, וז"ל: כתב בהגה"מ פ' במה טומנין שאסור לנתקן זה מזה לדעת ריב"א ורפיא בידיה, ונראה מדברי רבינו יואל וראבי"ה בשם רשב"ם שהביא שם המרדכי שהוא מותר הואיל ולא עביד להתקיים ע"כ, ואין להקל בפני עם הארץ, עכ"ל הב"י. ובשו"ע לא הביא כלל מחלוקת זו. וברמ"א בס' שיז סע' ג הביא את שתי

השיטות, וז"ל: ולכן אסור לנתק או לחתוך זוג של מנעלים התפורים יחד כדרך שהאומנים עושין וע"ג דהתפירה אינה ש"ק, דאין חילוק בתפירה בין ש"ק לאינה ש"ק, ויש מתירין בתפירה שאינה ש"ק, ואין להתיר בפני ע"ה.

ובתה"ד בסי' שמ סע' ו תמה על הרמ"א שפסקיו כסותרין זה לזה, דבסי' שיז פסק דמעיקר הדין תפירה שאינה ש"ק מותרת, ואילו בסי' שמ הסכים עם פסק המחבר שגם תפירה ליום א' היא תפירה. וכתב דאפשר לומר דדוקא בקריעה מקל הרמ"א כיון דהוי קורע שלא ע"מ לתפור כמ"ש הב"י שם גבי בית הצואר, אבל לתפור אסור. ונראה שכן דעת החזו"א בהשמטות לסי' שמ שכתב שמתוך שלא הגיה הרמ"א בסי' שמ קי"ל כהאוסרים תפירה שאינה לקיימא. ולפ"ז אפשר דאף המחבר לא חזר בו ממה שפסק הב"י בסי' שיז, וס"ל דיש לחלק בין הקורע תפירה שאינה ש"ק לבין התופר תפירה שאינה ש"ק. [הערה: ונראה דעפ"ז מבואר מה שפסק המחבר בסי' שיד סע' י דמותר להפקיע ולחתוך חותמות שבקרקע כשאנו עומד לקיימא כלל, וכן מותר להתיר דף שמשמין אותו לפני התנור ושורקין אותו בטיט שאינו עשוי לקיום. וצ"ל דטעם ההיתר משום דיש כאן סותר שלא על מנת לבנות שאיסורו רק מדרבנן, ולכן מקילין כשאנו עומד לקיימא ודין לענין זה כדן תפירה. ואין זה בניגוד לתה"ד והמרדכי שהם מקור דין, ע"ש, ומסתברא דאף הם מודים שאסור לתת טיט בשבת לסתום הפתח משום דאיסור בונה ואף שעושה כן שלא לקיימא, ועיין במ"ב בסי' רעט מה שביאר גבי איסור סתימת הפתח. ואף הרמ"א לשיטתו, דהנה בסי' רנט סע' ז חלק על המחבר וכתב להחמיר בסתירת סתימת התנור הטוח בטיט ע"י ישראל, אם אפשר לעשות ע"י א". ולפי מה שהתבאר בדעת התה"ד הרי שהרמ"א מחמיר בפני עם הארץ אף בתרי דרבנן ושאנו לקיימא כלל ואינו על מנת לבנות, וזהו שכתב גבי התנור דאם אפשר יעשה ע"י אינו יהודי. ואפשר לדחות ולחלק בין תופר לבונה, אלא שאין לזה מקור, שכן פטור של אינו בר קיום מצינו הן בבונה והן בתופר, ואילו פטור משום שאנו עומד לקיימא לא מצינו לא בבונה ולא בתופר. אלא שלפ"ז צ"ע מדוע הרמ"א בסי' שמ סע' ג אסר שבירת אותיות שעל העוגה, והלא אינו עומד לקיימא, ומוחק שלא על מנת לכתוב, ואף אינו מתכוין.]

ואף בקצות השולחן סי' קמו הערה כב, כתב דהיש אוסרין ברמ"א בסי' שיז, סברי דהקורע שלא על מנת לתפור פטור, אלא שתפירה שאינה לקיימא אסורה מן התורה ולכן אסור, אבל המתירין סוברים דיש כאן תרי דרבנן ורק באופן זה התירו וכן משמע בשו"ע הרב סע' ז. והוכיח דבריו, דא"א שר' יואל יתיר רק מטעם שאנו עומד לקיימא, דהלא מ"מ יש בזה איסור דרבנן. ובאמת שדבריו פשוטים דהא אף בדין קושר אסור להתיר קשר אלא רק בתרי דרבנן, היינו שאנו של אומן ואינו לקיימא, או שהוא מתיר שלא על מנת לקשור לסובר דאין בזה חיוב, וכפי שהתבאר לעיל. [הערה: אמנם לשיטת רש"י אכן מותר כל שאנו לקיימא כלל, אלא שלמעשה אף הרמ"א נקט להחמיר בשיטת הרמב"ם, וכנ"ל.] ועיין בדין פתיחת בית הצואר דנראה דרש"י פוטר בתפירה שאינה לקיימא, ואכמ"ל.

ג. ביאור שיטת המ"ב בדין תפירה שאינה עומדת להתקיים.

ומעתה צ"ב בשיטת המ"ב. דהנה בסי' שיז סע' ג גבי ניתוק תפירה שאינה ש"ק, כתב המ"ב בס"ק כה דטעם האוסרין משום דהוא חשיב כקורע על מנת לתקן. ולכאורה אזיל המ"ב בזה לטעמיה במה שכתב בסי' שמ סע' יד ד"ה ולא נתכוין,

דהריטב"א הוא היחיד הסובר דקורע שלא על מנת לתפור פטור אע"ג שמתקן. ולפ"ז לדעת האוסרין יש כאן חיוב חטאת משום מלאכת הקורע, והיינו שקורע על מנת לתקן והוי כתפירה ש"ק. מיהו לפ"ז להמתירין תפירה שאינה ש"ק לכאורה מותר אף כשקורע על מנת לתקן. אלא שהדבר קשה לאומרו דהא התבאר לעיל דהן להמחבר והן להרמ"א מותר לקשור ולהתיר רק כשאינו עומד לקיימא ואינו של אומן. ועוד קשה, דאם אכן ס"ל למ"ב דמותר לנתק תפירה שאינה ש"ק אע"ג דזהו ניתוק שעל מנת לתקן ועיקר חיובו מהתורה, הרי שמותר לכתחילה אף לתפור תפירה שאינה עומדת לקיימא, ולא מצינו שהמ"ב בסי' שמ גבי דין בתי הידים העיר דאליבא דהרמ"א יש להקל, ואדרבא כתב שם בס"ק כז דיש להחמיר כהקורבן נתנאל ולאסור לתחוב הקרייז עם הבגד במחט בשתי תכיפות, ואם עשה ג' תפירות חייב חטאת אע"ג דאינו עומד לקיימא (עיין חזו"א). וכבר תמה על המ"ב בבדי השולחן סי' קמו הערה כב (4), ואף כתב להוכיח שמכאן ראייה שקורע על מנת לתקן אינו כקורע על מנת לתפור ודלא כפי שהאר"י הבה"ל בסי' שמ כנ"ל.

וליישב דברי המ"ב יש להקדים שדברי הרמ"א בסע' זה צריכין בירור, וכבר תמה עליו בתהל"ד סע' ט.

דהנה דברי הרמ"א מורכבים מדברי ר' ירוחם ומדברי הגמ"ר, ולכאורה ארכבי אתרי ריכשי. דז"ל ר' ירוחם גבי הפותח בית הצואר בשבת חייב חטאת, וכמובא בב"י: דלאו דוקא לפותחו לכתחילה, אלא אפי' שיהיה פתוח וקושרו בחוטין ואינו יכול להתירו אא"כ חותך החוטים, אסור, וכן אם הוא פתוח וחזר ותפרו כמו שעושין האומנין שתופרין אותו עד שגמרו מלאכתן אסור לפתחו ולהתיר אותו, וכ"כ התוספות, עכ"ל. ופשוט שכונת ר' ירוחם לאסור בזה משום גמר מלאכה וכדין פתיחת בית הצואר לכתחילה. וכתב הב"י אחר דברי ר' ירוחם: וגם בהגהת מרדכי פרק במה טומנים כתוב בשם ריב"א שאם היה תפור בית הצואר אסור, ושרבינו יואל מתיר, וכ"כ ראבי"ה משום רשב"ם. ע"כ. וצ"ע דהא בהגמ"ר תלה איסור פתיחת בית הצואר התפור בדין תפירה שאינה לקיימא, ולא בגמר מלאכה דהא מייירי בתפרו הכובס, דז"ל הגמ"ר: ריב"א פי' בית הצואר שאם נתקשר בשעת כביסתן מתירין אבל אם היה תפור פי' בית הצואר או כמו שמדבקין הרצענים זוג של מנעל, אסור לנתקן זה מזה, שלא מצינו חילוק בין תפירה ש"ק לתפירה שאינה ש"ק, ורפיא בידי עכ"ל, ורבינו יואל מתיר אפילו בתפירה הואיל ולא להתקיים עביד, וכן אמרינן לקמן בפרק כלל גדול. עכ"ל הגמ"ר.

ולפ"ז קשה אף על הרמ"א, דז"ל בסע' ג: מתירין בית הצואר מקשר שקשרו כובס שאינו קשר ש"ק, אבל אין פותחין אותו מחדש דמתקן מנא הוא. הגה: אפילו כבר נפתח רק שחזר האומן וקשרו או תפרו ביחד כדרך שהאומנים עושין (ר' ירוחם), ולכן אסור לנתקן או לחתוך זוג של מנעלים התפורים יחד כדרך שהאומנים

עושינן אע"ג דהתפירה אינה ש"ק דאין חילוק בתפירה בין ש"ק לאינה ש"ק (הגמ"ר פ' במה טומנין), ויש מתירין בתפירה שאינה ש"ק, ואין להתיר בפני ע"ה וב"י. עכ"ל הרמ"א. ואם כן אף על הרמ"א יש לשאול מהו שכתב אחר הביאו את דברי ר' ירוחם, ולכן אסור אף בתפירת המנעלים, דמשמע שאף הוא משום איסור מכה בפטיש.

ונראה דשתי שיטות הן לשוב דברי הרמ"א. האחת של שו"ע הרב, קצות השולחן וכן הוא בחיי אדם, והאחרת של ערוך השולחן.

הגר"ז בשו"ע הרב בסע' ז כתב דדין כובס שתפר את בית הצואר כדין תופר המנעלים. ולפ"ז אין כאן דין מכה בפטיש. ונראה דס"ל דמה שכתב הרמ"א: **ולכן, מוסב על הא דמתירין בית הצואר מקשר שקשרו כובס שאינו קשר ש"ק, ומיירי במנעלים שנקשרו אחר גמר מלאכתו.** [הערה: ונראה שהרמ"א סבר דעיקר הסעיף הוא הרישא, שכן דין זה הובא משום דיני קשירה, אבל הא דאין פותחין אותו מחדש, וכן מה שהביא הרמ"א מר' ירוחם הובא רק בדרך אגב. ולכן כשכתב: **ולכן, לא חשש שהלמוד יטעה להסב הדבר על הא דר' ירוחם.**] וכתב הרמ"א דשאני תפירה שאינה כדין קשירה, וממילא יש לאסור, ואע"ג שחייב חטאת אין כאן שהרי הוא כקורע שלא על מנת לתפור, עי' שו"ע הרב שם. ולפ"ז לדעת המתירין מותר לנתק תפירה שאינה ש"ק רק בקורע שלא על מנת לתפור, וכנ"ל בתהל"ד. וכשיטה זו כן היא שיטת קצות השולחן מדכתב דמיירי במנעלים שכבר נגמרה מלאכתם, וע"ש בבדי השולחן סימן קמו כב (3) שכתב בפשיטות שמחלוקת ריב"א ורבינו יואל דוקא בתפירת בית הצואר שעשה הכובס. וכן הוא בחיי אדם, עי' כלל כז סעי' ד ה. אלא שצ"ע בשיטה זו לפי שהב"י הרי כתב במפורש שדברי ר' ירוחם ודברי הגמ"ר ענין אחד הם, ומן הסתם זו אף דרכו של הרמ"א, הן ממה שכתב: **ולכן, בסמוך לדברי ר' ירוחם, והן משום שנקט לשון שוה בדינא דר' ירוחם ובדינא דהגמ"ר: כדרך שהאומנים עושין, וכשם שגבי ר' ירוחם הכונה לקודם גמר מלאכה, כך הוא גבי הגמ"ר דוקא קודם גמר מלאכה.**

ובערוה"ש בסע' כד כתב דטעם האוסרין משום דהוי כדבר חדש וכדין בית הצואר שחזר האומן וקשרו או תפרו, ואילו טעם המקילין הוא משום דאין זה ענין כלל להמלאכה של המנעל (ולאפוקי מבית הצואר שהתפירה בגוף הבגד, ועי' בתהל"ד סי' שיז סוף ס"ק ט שכתב אף הוא דבזוג של מנעלים אפשר שאין דין מכה בפטיש משום שאינו מתקנו בגופו רק שתפור לחבירו). ונראה דאף שלשיטת ערוה"ש מיושב מה שהוקשה לעיל על שיטת הגר"ז, מ"מ צ"ע"ג מה ענין תפירה שאינה לקיימא לכאן, שהרי לדבריו נחלקו רק אם יש במנעלים משום תיקון מנא.

ומעתה נראה לבאר שיטת המ"ב בהבנת הרמ"א, באופן שלא יקשה מה שהוקשה לעיל על הגר"ז ודעימיה ועל ערוה"ש. דהנה ממה שכתב דטעם האוסרין הוא משום תיקון, נראה דס"ל כשיטת ערוה"ש. והכי נמי מסתברא, דאי ס"ל כהגר"ז הרי שהיה לו לפרש דדין המנעלים כדין בגד שקשרו כובס, ומדסתם, משמע דס"ל דיש לפרש דברי הרמ"א כפשוטם, ומה שכתב הרמ"א: **ולכן, קאי אדינא דר' ירוחם.** ובאמת

שאינן לפרש דמה שכתב המ"ב: דחשיב כקורע על מנת לתקן, היינו שאיסורו משום מלאכת קורע וכפי שכתבנו לעיל (ולכן הוקשה על המ"ב בריש דברינו), דעיינן בסי' שמ סע' יד בבה"ל ד"ה ולא נתכוין, שביאר דמה שכתב רש"י גבי הפותח בית הצואר שחיובו משום מכה בפטיש, הוא משום דכהאי גוונא לא חשיב קורע (ואע"ג דמתקן) לפי שהתיקון נעשה ע"י הקריעה, ע"ש. ולפ"ז ה"ה במנעלים אין כאן איסור מדין מלאכת קורע רק איסור משום מכה בפטיש. [הערה: ואע"ג שפסיקת חוט מותר בדבר תלוש וכילפינן מהא דחותלות, עיינן ס' שיד מ"ב ס"ק מא, ובב"י בסי' שין, מ"מ ס"ל לאוסרין דהכא שאני דיש תיקון בדבר הנקרע והיינו במנעלים. ולאפוקי מחותלות שהתיקון באוכל].

אלא שלפ"ז יש לבאר מה ענין תפירה שאינה ש"ק לדין זה, אחר שלכאורה נחלקו בגדר מכה בפטיש, וכפי שהוקשה לעיל על שיטת ערוה"ש.

ונראה לבאר עפ"י דקדוק בדברי ר' ירוחם. דהנה כתב בתחילת דבריו שיש לאסור משום מכה בפטיש רק בקשר שאי אפשר להתירו, ואע"ג שזו קשירה שאינה ש"ק שהרי עומדת להיות מותרת, מ"מ כיון שקשירה האומן קודם גמר מלאכה הרי שיש כאן חיוב מכה בפטיש וכמבואר במ"ב ס"ק כג. אבל גבי תפירה סתם ר' ירוחם לאסור בכל ענין והפותח חייב משום גמר מלאכה. וצ"ל דס"ל דכיון דתפירה שאינה ש"ק כתפירה ש"ק, הרי שהיא לעולם כקשר שא"א להתירו וממילא אף אסור לנתק או לחתוך. [הערה: עי' מ"ב ס"ק כג שכל שמותר להתירו מותר לנתק. ובתה"ד שם דייק דר' ירוחם סובר דתפירה שאינה ש"ק מותר להתירה לפי שאסור בתפירת בית הצואר רק קודם גמר מלאכה, אבל לאחריה משמע שמותר לפתוח. וצ"ל דגבי קודם גמר מלאכה מחמיר ר' ירוחם כיון שאם תפירה שאינה ש"ק כתפירה ש"ק הרי שיש כאן חיוב חטאת משום מכה בפטיש וכו'. אבל אם תפר אחר גמר מלאכה, הרי שודאי אין כאן חיוב חטאת כשמותר התפירה שהרי אין כאן גמר מלאכה, ואף אין כאן קורע על מנת לתפור (ואף אם נחייב גם בקורע על מנת לתקן, מ"מ הכא שאני וכמובאר לעיל בדעת המ"ב עפ"י הבה"ל בסי' ש"מ). ולכן ס"ל לר' ירוחם שאפשר לסמוך בזה על המקילין בתפירה שאינה ש"ק]. וזהו שכתב הרמ"א דהאוסרין לנתק המנעלין סוברים שתפירה שאינה ש"ק כתפירה ש"ק, וממילא החיוב משום תיקון וכדכתב המ"ב. אבל המתירין סוברים דודאי תפירה שאינה ש"ק כקשר שאינו ש"ק, וכיון שיכול לפתוח את התפירה (שהרי אינו חשוב כקורע על מנת לתפור, וכו') בדעת המ"ב, הרי ששוב אין לחייב משום מכה בפטיש אף שנקשרו המנעלים ע"י האומנין קודם גמר מלאכה. [הערה: ואין זה כפירוש ערוה"ש שכתב שנחלקו השיטות אם יש במנעלין גמר מלאכה, שהרי לשיטתו הוקשה מה ענין תפירה לכאן וכו', אבל לדברינו אתי שפיר]. ונראה שזו אף כונת הב"י בהביאו דברי הגמ"ר אחר דברי ר' ירוחם. [הערה: וביתר ביאור י"ל דאף שהגמ"ר פתח בדין בית הצואר שתפרו הכובס, מ"מ חזר לדון בתפירה של האומנין שיש בה חיוב משום מכה בפטיש כשקורעה, וכתב שתלוי הדבר אם תפירה שאינה ש"ק כתפירה ש"ק, וכו'].

ונמצא פשוט שאף לשיטת המ"ב אין המתירין מתירין לפתוח תפירה שאינה ש"ק במקום שחשוב כקורע על מנת לתפור, דבזה ודאי יש לאסור, וכשם שיש לאסור תפירה שאינה ש"ק וכדמוכח מסי'. שמ וכו'. וביושב בזה כל מה שהוקשה לעיל על המ"ב.

ולמעשה כתבו הב"י והרמ"א שלא להתיר בפני עס הארץ. וצ"ל אליבא דהמ"ב

שחששו שיבואו להתיר אף בתפירה של קיימא, וכפי שלמדו האחרונים הנ"ל. ואפשר דס"ל למ"ב שחששו שעם הארץ יתיר לעצמו במקום שיש ודאי חיוב מכה בפטיש, וכגון בקשר שא"א להתירו או בפתיח בית הצואר לכתחילה. [הערה: ועיין במ"ב ס"ק כג גבי דינא דהרש"ל דאסור בפני עם הארץ אע"ג דאינו ענין לתפירה. ונראה דהחשש הוא משום מכה בפטיש, ועיין בב"ח שהוא המקור לאסור ההיתר של הרש"ל בפני עם הארץ, שלמד כן מהב"י.] ולפי האפשרות השניה הרי שבמקום שאין כלל חשש לאיסור מכה בפטיש, אפשר שמותר לכתחילה לפתוח תפירה שאינה ש"ק אם אין כאן קורע על מנת לתפור (או לתקן), ולא גזרו בזה אף בפני עם הארץ. [הערה: אלא שלפ"ז צ"ע מדוע הרמ"א אסר סתירת תנור, ע"ל לעיל בהערה ושמא אכן דין תפירה אינו כשאר המלאכות, ולכן אסר אף בשבירת האותיות שע"ג העונה, ע"ש בהערה הנ"ל.]

ובשש"כ פסק כהיש מתירין וסובר שהתירו אף לתפור לכתחילה תפירה שאינה עומדת לקיימא, ע"י פרק טו הערה רט והערה רכד, ופרק לה הערה סג, עפ"י הגרש"ז אויערבך שליט"א. ונראה שלמד כן עפ"י מה שדייק מהמ"ב וכנ"ל בריש דברינו בסעיף זה. מיהו לפי מה שהתבאר, אי אפשר לפרש כן במ"ב, ועל כרחך שאף המ"ב מצטרף לכל האחרונים שסתמו לאסור בתפירה שאינה ש"ק עפ"י המחבר בסי' שמ' וסתימת הרמ"א שם. ומה שהתיר הרמ"א בסי' שיז' סע' ג אינו אלא כשקורע התפירה שלא על מנת לתפור. ולפ"ז אין לשש"כ מקור להתיר לתפור תפירה שאינה של קיימא, וצ"ע. ואפשר שאם היה יודע מה שכתב החזו"א בהשמטות גבי תפירה במחט וכנ"ל, לא היה מתיר.

ד. סיכום השיטות בדין תפירה שאינה עומדת לקיימא.

ונמצא דפשוט אליבא דהמחבר דאסור לתפור תפירה שאינה עומדת לקיימא, וכן כתב ביחווה דעת ח"ו סי' כד, ע"ש. ואף אליבא דהרמ"א יש לאסור מדלא הגיה בסי' שמ', וכן פשוט בחיי אדם בשו"ע הרב, בתהל"ד, בערוה"ש, בקצות השולחן, ובחזו"א. והתבאר שכן אף דעת המ"ב. אבל בשש"כ מתיר שלא בפני עם הארץ, וצ"ע במקור דבריו. ולמעשה צ"ע"ג אם אפשר להקל בזה, שכן האוסרים בתפירה שאינה של קיימא מחייבים חטאת, וכדכתב בשבולי הלקט: מה לי תפירה יום אחד מה לי תפירה עולמית, ובשש"כ פט"ו סוף הערה רכד הביא בשם הגרש"ז דאין להקל בזה מסברא רק ללמד זכות. ולקרוע תפירה שאינה עומדת לקיימא, שלא על מנת לתפור ושאין בהתרתה תיקון, נראה שהרמ"א מתיר שלא בפני עם הארץ.

ב

מירוט הילכתי בשימוש בטיטולים בכל השלבים.

א. כשמדביק את סרט ההדבקה על החיתול כדרכו.

נראה שיש כאן חשש לחיוב חטאת מדין המדביק ניירות או עורות וכדכתב המחבר בסי' שמ' סע' יד: המדבק ניירות או עורות בקולן של סופרים וכיוצא בו הרי

זה תולדת תופר וחייב. וכן המפרק ניירות דבוקים או עורות דבוקים ולא נתכוין לקלקל בלבד ה"ז תולדת קורע וחייב, עכ"ל. והדבקה זו הרי עומדת לקיימא שהרי א"א להפרידה. [הערה: ועי' סי' שיז מ"א ס"ק יא דמשמע דהקושר על מנת לנתק חשיב קשר שאינו של קיימא. ועיין בתהל"ד ס"ק ז שכתב דאין זה ברור. ומ"מ אף המ"א לא התיר לקשור קשר כזה שא"א להתירו רק שמנתקו, ואפשר אם כן שמודה לתהל"ד לאסור ואם ס"ל למ"א דאף בקשר מחייבין רק במתיר על מנת לקשור, וכהרא"ש. ומ"מ בשש"כ ודאי אסר בזה וכלקמן].

אולם יש לדון שמא זו הדבקה שאינה ש"ק משום שעומדת להזרק אחר זמן מועט והוי כאינו עומד לקיימא. אלא שבשש"כ פרק לה סע' כה כתב דאסור להדביק איספלנית על קצות התחבושת כדי להדקה. ושם בהערה סג: שמעתי מהגרש"ז אויערבך שליט"א, והראיה מהא דסי' שמ סע' יד והרי אין מקפידים להסיר את האיספלנית שדבוקה על התחבושת, והר"ז דומה לאגד של לולב דחשיב קש"ק, סי' תרנא סע' א ובמ"ב ס"ק ח, ועיין סוכה לג ב רד"ה הותר אגדו, אע"פ שאינו מקפיד שישאר אגוד גם אחרי חג הסוכות, ועיין גם סי' שיז במ"ב ס"ק כט, עכ"ל.

וע"ש (סוכה לג ב) ברש"י ד"ה אגדו שמשמע שחייב חטאת. ואמנם הרמב"ם לא הביא דין זה ואפשר אם כן דמקל, וכבר השגיח בזה החת"ס שם בסוכה, ע"ש. והאריך בזה בציץ אליעזר חלק טו סי' יז והביא עוד אחרונים לביאור שיטת הרמב"ם. אולם למעשה כבר כתב הגרש"ז אויערבך בהערותיו בסוף ספר נשמת אברהם או"ח, דא"א להקל כנגד רש"י כיון שאף הב"י הביאו.

ובנידון דידן אפשר שאף הרמב"ם מחייב, להסוברים דדין תפירה שאינה לקיימא אינו כדין קשירה שאינה לקיימא, וכנ"ל.

עוד כתב בשש"כ בפרק טו סע' פא גבי חיתולים, להתיר להדביקם משום דהוי כקשר שאינו ש"ק שמותר לקושרו אם אגודו עשוי להתיר בכל יום וכמו בסי' שכח בשעה"צ ס"ק נב. ונראה דפשיטא ליה דאין לחלק בין תפירה לקשירה כל שאינו עומד לקיימא וכשיטתו לעיל (ושם התבאר שהוא דעת יחיד בזה). אלא שראוי להעיר דאין בדברי השש"כ להתיר להדביק בחיתולים שלנו בשבת כבחול, שכן בשש"כ מיירי בחיתולים שאפשר לפתוח את ההדבקה, דאם לא כן הוי ממש כדין האיספלנית וכדלעיל. וכן מוכח ממה שכתב שם בסוף דבריו: ובגמר השימוש פותחה וזורקה. אבל בחיתולים שלנו אי אפשר לפתוח את הסרט שנדבק לגוף החיתול, דהיינו את המדבקה הכחולה.

וביחוד דעת ח"י סי' כד כתב להתיר להדביק את החיתול כדרכו, אלא שפשוט לו שאפשר לפתוח את הסרט הנדבק, וז"ל שם: שהרי עינינו הוראות שכמה פעמים הפרידו והסירו האיספלנית בזהירות ולא נקרע כלל מהבגד. וע"ש בגדר האיסור לקרוע את החיתול.

ונמצא דהמדביק את החיתול בשבת כבחול, אפשר שמתחייב חטאת. ושמא יש לפוטרו משום דאין זו הדבקה הראויה לקיום, שכן אם ישאיר זמן רב את החיתול על

התינוק, ירטב החיתול ואף הבגדים, עד אשר ההדבקה תפרד מאליה, ומ"מ ודאי שאין בזה בכדי להתיר. ואפשר דאף אם החיתול ירטב תפתח רק ההדבקה של הסרט העליון הדבוק לסרט הכחול, אבל הסרט הכחול הדבוק היטב לא יפרד מן החיתול, וחזרנו לחשש חיוב חטאת, וכדלעיל.

ובחיתולים החדשים (אולטרה) שהסרט מודבק כבר בבית החרושת על גוף החיתול, ודאי שאין בהם כל חשש ממה שדובר בסעיף זה.

ג. אם ידיבק מבעו"י את המדבקה הכחולה במקומה.

הנה לפי מה שהתבאר לעיל, האחרונים (חיי אדם, שו"ע הרב, תהל"ד, קצות השולחן, ערוה"ש והחזו"א, ונראה שאף המ"ב), סוברים דיש לאסור בתפירה שאינה לקיימא, הרי שאף באופן זה שידביק מבעו"י את המדבקה הכחולה במקומה, יש לאסור, שכן כשידביק את המדבקה העליונה יש כאן הדבקה אשר ראויה להתקיים אלא שאינה עומדת לקיימא, ואף היא אסורה.

ובחזו"א בהשמטות לסי' שמ כתב להתיר בתפירה ע"י מחט משום שאין זה עומד לקיימא וחזותו מוכיחה עליו שאינו לקיימא ואין דרך תפירה במחט רק בחוט. אבל גבי חיתולים ודאי שדרך הדבקה בכך, וממילא לא מהני מה שאינו עומד לקיימא וחזותו מוכיחה שאינו לקיימא. ונראה דדמי לכתב שע"ג עוגה דפשיטא לחזו"א בסא' סא א דחייב אע"ג דאינו עומד לקיימא ולמרות שחזותו מוכיחה על כך. וכן דמי להא דאסרו הידוק בתי הידים בחוט אע"ג דודאי אינו עומד לקיימא, וחזותו מוכיחה דאינו עומד לקיימא דהא צריך להסיר בגדיו, מ"מ כיון שתפור בחוט והוי כדרך המלאכה, אסור.

ואפשר דהדבקה שעומדת להפתח ולחזור ולהדבק וכפי שמצוי בחיתול, לא חשיב דרך הדבקה, שכן סתם הדבקה אף אם עומדת להפתח מ"מ ודאי אי אפשר לחזור ולהדביק בלא דבק חדש. ואם כן אפשר דדין ההדבקה בחיתול כדין מחט שהתיר החזו"א. אלא שנראה שאין בסברא זו בכדי להתיר לכתחילה, רק ללמד זכות על המקילין. ואפשר שזו אכן כוונת השש"כ גבי חיתולים לדמות דין ההדבקה לקשר שאיגודו עומד להתיר בכל יום והיינו דוקא שאינו אמיץ, וכן הוא בחיתול שעומד להתיר בכל יום ואינו אמיץ. רק שצריך עיון היכן מצינו דבר זה במלאכת תופר ואך השש"כ לשיטתו שמשווה תופר לקושר בכל ענין, וכבר התבאר לעיל שצ"ע על הבנתו ברמ"א בסי' שיז סע' ג ובמ"ב שם.

ובשש"כ פרק טו סע' פא כתב להתיר להדביק את החיתולים, והתבאר לעיל דכוונתו בחיתולים שאפשר לפתוח את ההדבקה כשמסיר החיתול. ולפ"ז לשיטתו (שהיא יחידה מבין כל האחרונים הנ"ל), אם ידיבק מבעו"י את המדבקה הכחולה במקומה, שוב אין כאן תפירה לקיימא ומותר. אלא שלכאורה צ"ע למה לא כתב בשש"כ שאין לעשות זאת בפני עם הארץ,

שהרי אף לשיטתו שהרמ"א התיר תפירה שאינה ש"ק, מותר רק שלא בפני עם הארץ, וכפי שכתב השש"כ בעצמו בפרק טו סע' סג. ונראה דס"ל דמה שכתב הרמ"א דאין להתיר בפני עם הארץ הוא רק משום ששם מדובר בתפירה שאין ידוע מתי יתירו, וכגון התפירה שהכובס קושר או תופר על מנת להתיר, רק אינו בהכרח שיתירו באותו יום. ועל כך כתב הרמ"א דיש לאסור בפני עם הארץ, מה שאין כן בחיתול דודאי יפתח בעוד זמן מועט ולכן מותר אף בפני ע"ה. וכן משמע ממה שכתב השש"כ פרק ט הערה נה. ועיין בפרק טו הערה רכז שכתב דבתפירה שאינה עומדת לקיימא וגם אין דעתו לקיימה בבגד מי יימר דגם בכה"ג הרמ"א מחמיר בפני עם הארץ. ונראה שזהו מה שציין השש"כ גבי חיתולים לדין קשר שעשוי להתיר בכל יום ודין קשירה כדין תפירה לשיטתו, וכדלעיל). אלא שעדיין יש מקום לטעון דאף בזה היה לו לציין שטוב להחמיר ולאסור, שהרי אף גבי סיכת בטחון כתב דאם אפשר לא יתחב את הסיכה בבגד פעמיים (והדבקה ודאי גרועה מתחיבת סיכת בטחון).

וביחוד דעת שם, דן להתיר בחיתול אף. דפשיטא ליה דהמחבר אוסר בתפירה שאינה עומדת לקיימא, וכמו שכתב בס' שמ סע' ז וכדלעיל. וסברתו דיש לצרף לדעת המתירים בתפירה שאינה עומדת לקיימא עוד סברא שלמד מהטל אורות דאין הדבקה בבגדים דרך תפירה. וע"ש שהטל אורות למד כן מהראב"ד דכתב דהעושה לבדים חייב משום מגנב ולא משום תופר. וצ"ע מה ראייה יש בדבר, דהא בלבדים כלל אינו מדביק ע"י דבק רק שמתפחו במים ומהדקו, ע"ש. ובאמת דאף אם בלבדים אין ההדבקה דרך תפירה, מ"מ אין בזה ללמדנו שבכל בגד אין הדבקה, ואף הטל אורות עצמו לא כיון לזה רק רצה לומר שכל שאינו כדרכו פטור, ולכן התופר במחט במקום בחוט פטור, וכן המדביק בגדים העשויים אריג פטור שאין דרכם בהדבקה רק בתפירה. אבל בחיתולים העשויים ציפוי פלסטי שדרכם בהדבקה ולא בתפירה ע"י חוט ומחט, מסתברא דיש לחייב אף דשם בגד עליהם ואין לזה כלל דמיון לדין לבדים.

ונמצא דאף אם ידביק את המדבקה הכחולה על מקומו מבעוד יום, אין כאן היתר ברור לא לדעת המחבר ולא לדעת הרמ"א. ואף שהשש"כ מקל בזה עפ"י שיטתו ברמ"א, מ"מ אף הוא עצמו כתב גבי סיכת בטחון שאין כאן היתר גמור ודאי להחמיר. ודין החיתולים החדשים (ואולטרא) שהסרט כבר בבית החרושת מודבק על גוף החיתול, כדין החיתולים הרגילים אחר שהדביקו את המדבקה הכחולה מע"ש.

ג. פתיחה מע"ש של ההדבקה שנעשתה אצל היצרן.

עוד כתב בשש"כ פרק טו סע' פא דיש לפתוח את האיספלנית מבעוד יום. ולפ"ז בחיתולים שלנו אחר שהדביק את המדבקה הכחולה מבעו"י כפי שהתבאר לעיל (ושחייב לעשות על פי השש"כ), מ"מ חייב לפתוח את המדבקה העליונה מבעו"י

וואפשר אח"כ לחזור ולהדביקה למדבקה התחתונה - הכחולה. ובחיתולים החדשים די לפתוח ולסגור את המדבקה על עצמה). ועיין בשש"כ פ"ט הערה נה בשם הגרש"ז אויערבך שליט"א שסתימת הפוסקים משמע כלבוש הסובר שקשר שאינו עשוי להתקיים רק עד שיקחנו הבעה"ב לביתו אינו קשר ש"ק וכמובא במ"ב בסי' ס"ק כא ודלא כהט"ז המובא שם כיש מחמירין. ומ"מ הגרש"ז אויערבך סובר דאין זה אלא בקשר שעתיד לפתחו ולא לשוב ולקושרו, וכעין קשר של הכובסים. ולכן בחיתול חייב לפתוח מבעו"י שהרי עתיד לחזור ולהדביקו, וע"ע מה שכתב בפרק לה סע' כו, ושם בהערה סו.

וביחוד דעת ביקש לדחות דברי השש"כ עפ"י הפחד יצחק שהתיר לפתוח איגרת הדבוקה בדבק. מיהו צ"ע אם יש בזה בכדי לדחות, שכן מסתבר שאף הגרש"ז אויערבך שליט"א יודה לפחד יצחק גבי איגרת שכן שם מסיר ההדבקה בדרך קילקול ולא דמי לאספלנית שחשיב לקורע על מנת לתקן באותו מקום וכדכתב בשש"כ פרק לה הערה סו ובפרק ט הערה נו. אמנם למעשה השש"כ בפרק כח סע' ד אסר פתיחת איגרת כשם שהמ"ב אסר בסימן שמ ס"ק מא ובבה"ל ד"ה ונייר. ונראה שלא דן בשש"כ להתיר מדין תפירה שאינה לקיימא, משום שבאמת אין דרך לפתוח את ההדבקה רק לקרוע את המעטפה, ונמצא דההדבקה לקיימא, ולכן אסר שם בשש"כ אפי' פתיחה ע"י אדים.

ונמצא דאף המקילין כשש"כ, יש להם לפתוח מבעו"י את ההדבקה שהדביק היצור, דאם לא כן יש בזה איסור כפותח הדבקה ש"ק.

ד. הדבקת החיתול אחר השימוש.

אף להנהגים כשש"כ ומקילין להשתמש בחיתול באופן האמור לעיל אות ב, אסור בגמר השימוש להדביק סרטי החיתול סביב החיתול המקופל וכנהוג ביום חול, שכן יש כאן תפירה לקיימא וכו"ל אות א.

ה. קריעת חיתול שהודבק בע"ש.

עוד צריך בירור לדעת הסוברים דאין להדביק את החיתול בשבת בשום אופן וכו"ל, מה יהא הדין כשהדביק בע"ש, ובשבת רוצה להחליפו, האם מותר לקרוע את החיתול.

הנה הובא לעיל דאפשר דפתיחת הדבקה שאינה עומדת לקיימא, מותרת, ואולם אפשר שהרמ"א התיר זאת רק שלא בפני עם הארץ. ולפ"ז מסתבר שאפשר לפתוח את המדבקה בשבת, וביותר שאפשר לצרף את דעת המתירים אף להדביק הדבקה שאינה ש"ק.

ונראה שאף מותר לקרוע את החיתול כיון שקורע שלא על מנת לתפור ובדרך קלקול, ואף לא שייך בחיתול כלל קורע על מנת לתפור, לכן מותר, וכעין מה שכתב הבה"ל בסי' שיד סע' ח. עוד אפשר דדמי לחותלות וכדאיתא שם בשו"ע דלאו כלים גמורים הם, וה"נ לאו בגד גמור הוא. וע"ע במה שהביא המ"ב שם ס"ק כד מהתוספתא דמותר לקרוע העור מע"פ חבית של יין. וכן עיין בשש"כ בפרק לה סע' כח ובפרק ט הערה נה. וכן בפרק ט סע' ג התיר לקרוע שקית שיש בה אוכל בשבת בדרך קלקול אף לאוסרים פתיחת קופסאות, ובהערה יח דימה הדבר לשבירת אגוז, וכן עי' במ"א ס"ק יא.

ונמצא פשוט מכל הנ"ל דאם הדביק, ודאי מותר לקרוע משום צער התינוק, ומסתבר דאפשר אף לכתחילה להדביק על מנת לקרוע בשבת. אלא שלמעשה צ"ע כיון שבקל יכול אף בע"ש לחתל כבשבת, ושמא אם כן טוב יותר להמנע מלקרוע בשבת, ומה שהתירו בחותלות ובאגוז אפשר שזה היתר לכתחילה רק באוכלין. [הערה: וביחוד דעת ח"י ס' כד בד"ה אולם, כתב דכשמסיר את האיספלנית יזהר שלא יקרע את החיתול. ברם נראה שם בהמשך דמייירי שהדביק בשבת, וכשיטתו שמותר, ואם יקרע החיתול הרי שיש כאן הדבקה לקיימא, ע"ש.] ואפשר אם כן שטוב יותר לפתוח את ההדבקה ולא לקרוע את החיתול.

ו. סיכום.

העולה מכל האמור לעיל, דלכתחילה ודאי טוב שלא ישתמש בחיתול חד פעמי בשום אופן, ושמעתי מפי חבר שכך שמע בעצמו מהגרי"ש אלישיב שליט"א. וכיום מצויה בחנויות חגורה מיוחדת (המיוצרת ע"י חברת חגלה) המאפשרת להשתמש בחיתול בלא כל הדבקה (ומומלץ, בנוסף לחגורה, להלביש על החיתול בגד תחתון הדוק לתוספת חיזוק). ומ"מ הנוהגים לסמוך על השש"כ אסור להם לנהוג בשבת כבחול וחייבים מבעו"י להכין את החיתול, דהיינו להדביק את המדבקה הכחולה מבעו"י על גוף החיתול ולפתוח את המדבקה העליונה. ובחיתולים החדשים שסרט ההדבקה מודבק על גוף החיתול כבר בבית החרושת, צריך לפתוח מבעוד יום את הסרט שעתיד להדביקו בשבת (ויכול לשוב ולהדביקו מיד בחזרה למקומו, שכן כבר ביטל את ההדבקה לקיימא מבית החרושת). ואף הסומכים על היחווה דעת צריכים לנהוג כן. שוב שמעתי שהגר"ע יוסף אמר במפורש לתלמיד מבית מדרשו שלא דיבר בחיתולים שלנו.

ג

בדין מחיקת הסימון בחיתולים החדשים.

כאמור יש חיתולים שיש בהם סימן הנמחק, ומורה שיש צורך להחליף את החיתול. מכיוון שלא ראיתי בזה דברים כתובים ממורי ההלכה שבדור, אעלה רק את

כידוע הותרה גרמא בשבת וכדכתב המחבר בסימן שלד סע' כב גבי כיבוי דליקה, אלא שהרמ"א כתב שם שרק במקום פסידא. ואולם אפשר דבזה אף הרמ"א יודה שמותר אף שלא במקום הפסד כיוון שהוא מוחק שלא ע"מ לכתוב דהוי רק איסור דרבנן, וכן בשש"כ פרק כט הערה סה הביא בשם הגרש"ז אויערבך שליט"א, דגרמא באיסור דרבנן אף לרמ"א מותר. אלא דע"ש שכתב כן גבי איסור השמעת קול דאין עיקרו כלל מן התורה, מה שאין כן מוחק שלא על מנת לכתוב אפשר דעיקרו מהתורה ודמי טפי למכבה (ושאף הוא משאצל"ג, אלא שכידוע החמירו במשאצל"ג משאר איסורים, ואכמ"ל). ואפשר דחשיב איסור דרבנן גם משום שמוחק דבר שאינו לקיימא עפ"י מה שהתבאר בדין תפירה שתופר האומן על דעת שבעה"ב יתיר כשיקחנו (ועיין סי' שיז מ"ב ס"ק כא שהביא מחלוקת לבוש וט"ז בזה, ועיין שש"כ פ"ט הערה נה שפסק להקל כלבוש. ועיין בריש דברינו בהערה א שיש הסוברים דאף גבי מלאכת כותב ומוחק יש פטור בדבר שהוא בר קיום אלא שאינו עומד להתקיים). עוד יש לדון לקולא, שכן גבי גרם כיבוי מיירי שמתכוין לכבות אלא שעושה כן ע"י גרמא, אבל בנידון דידן עיקר כונתו בהדבקת החיתול ודאי לא למחיקה אלא בשביל התינוק.

וכן יש לחלק שבדליקה מיירי שודאי תבוא האש ותשרוף את הכלים אבל בחיתול מצוי שמחליף לתינוק קודם שנמחק הסימן. אומנם עיין תוס' דף יז א ד"ה אלא, שהפורס מצודה בשבת פטור לפי שאינו יודע אם יצוד, ומ"מ אסור מדרבנן (והביאו המ"ב בסי' שטז ס"ק יח). ונראה דשם גזרו משום שמתכוין לצידה, אבל הכא אין עיקר כוונתו למחיקה וכנ"ל, ועוד, שעיקר מלאכת צידה היא בגרמא וכגון שנועל דלת הבית כשהצבי בתוכו, ולכן גזרו אף בכהאי גוונא שפורס ואינו יודע אם יצוד. ואפשר להוסיף ולהקל למי שבמשך כל ימות השבוע לא משגיח בסימון, וכפי שמצינו גבי פ"ר דלא ניחא ליה, ואף ששם אוסרים מדרבנן, מ"מ הכא בגרמא מסתבר להתיר.

והשואל שאלת רב בזה, ראוי שישאל שתי שאלות: א. האם כשאין בידו חיתול אחר מותר משום צער התינוק ועונג שבת. ב. האם לכתחילה ראוי לדאוג לחיתול בלא הסימון הנמחק.

שוב שמעתי שהגרש"ז אויערבך מתיר בזה בלא פקפוק.